

ХІІ КОНГРЕС НА БКП

Началото на 1981 г. мина под знака на няколко големи събития със значителен международен отзвук, сред които особено се откроява XXVI конгрес на КПСС като внушителен форум, чертаещ пътя не само на братската съветска комунистическа партия и братския съветски народ, но и набелязващ магистралната линия в развитието на цялото човечество. Защото партията на съветските комунисти и съветската държава са авангард на човечеството, който на дело показва пътищата в борбата за мир, социален прогрес, всестранно развитие на личността. В един момент, когато отново империалистическите сили тласкат света към ледовете на студената война — а тя всеки миг може да прерасне в изпепеляващ термоядрен конфликт, — когато сме свидетели на безпрецедентна антисъветска и антисоциалистическа кампания, на безогледна надпревара във въоръжаването и раздухване на военна психоза, от трибуната на XXVI конгрес прозвуча волята на народите от социалистическия лагер да осигурят мир на човечеството, да препречат пътя към катастрофата на нова световна война. Защото главната цел на КПСС и братските комунистически партии винаги е била грижата за човека, създаването на оптимални условия за развитието на отделната личност и на обществото като цяло. А развитието както на един народ, така и на човечеството към по-добро бъдеще е немислимо без мир.

Решенията на XXVI конгрес на КПСС имат неопределимо значение за международното работническо и комунистическо движение, те са богата съкровищница на опит и научно обосновани преценки за предстоящите задачи. Така ги възприемат и българските комунисти, както показва и проведеният през април т. г. XII конгрес на БКП.

Дванадесетият конгрес ще остане в летописа на Българската комунистическа партия и на нашата държава, на цялото общество, като форум с особено голямо, историческо значение. Защото той се проведе в годината, когато чествуваме тринадесет века от основаването на българската държава и четвърт век от историческия Априлски пленум на ЦК на БКП. И защото от трибуната на XII партийен конгрес прозвуча трезвата и горда преценка, че направеното в последните двадесет и пет години ни позволява да кажем — изпълнен е заветът на Георги Димитров да постигнем за десетилетия онова, което други държави при други условия са постигнали за столетия.

Изминалият четвърт век бе време на всестранен възход, на утвърждаване и пълно тържество на ленинската априлска линия на партията, на разкриване плодородността ѝ във всички области на обществения живот. Но особено скъпа е тя на дейците на изкуството и културата, защото именно духът на април е в основата на мащабните постижения на нашето социалистическо изкуство и култура. Много и разнообразни са тези постижения дори ако се ограничим само в периода между последните два партийни конгреса и само на територията на литературата и литературната наука. Ала още по-важно е, че именно успехите позво-

ляват да се поставят нови, исторически по значение задачи пред нашата литература и култура, както бе изтъкнато в отчетния доклад на др. Тодор Живков:

„Централният комитет смята изминалия период за особено плодотворен в развитието на българската култура. Стана ясно какви огромни социални възможности разкрива културата, когато тя се разбира като активен фактор за цялостното развитие на личността и колективите, за комунистическото възпитание на масите. Утвърждаването на обществено-държавното начало в ръководството на духовния живот, изграждането на широка повсеместна система на изборни съвети за култура и училищни настоятелства в сферата на образованието превърнаха грижата на партията за духовното израстване на социалистическата личност от грижа на индивида, семейството, училището, културните учреждения в грижа на цялото общество.

Може да се каже, че изграденият културен комплекс разкри още по-пълно големите възможности на духовния потенциал на нашата художественотворческа интелигенция, на творческите съюзи, културните учреждения, обществените организации, на целия народ. Художествената култура вече решава по-успешно от последователни класово-партийни позиции нарастващите по мащаби и сложност задачи вътре в страната и в чужбина. Централният комитет високо цени постигнатото в осъществяване на комплексните програми за всенародно естетическо възпитание, за хармонично развити личности. Българската култура дава достоен принос за издигането на международния авторитет на нашата родина.

Значителни са постиженията в художественото пресъздаване на социалистическата съвременност. Проблематиката на художественото творчество се обогати. Въпреки някои несполуки и лутания става трайна тенденцията да нарастват художественото майсторство, новаторството, разнообразието, разцветът на способностите на социалистическия творец като свободен поет на своето време, вдъхновен борец за велики идеали. Всичко това е ярко свидетелство за неизчерпаемите възможности на социалистическия реализъм.

Грижата да се отдели зърното от плевата и в този важен сектор на обществен живот, част от партийното дело, става все по-важна. Творците получават от литературните критични и изкуствоведски професионални оценки. Не можем обаче да кажем, че нашата критика е на нужната висота, че тя изпълнява своето отговорно призвание. Необходимо е принципно и по-смело да се говори и пише за случаите, когато отсъствува класовата оценка, когато в отделни произведения се обеднява духовният образ на съвременника или се губи историческата перспектива, когато творецът затъва в дреболиите на ежедневието, не вдига поглед към голямото, към главното в живота. Никога да не се забравя, че художественият образ, изкуството могат със своята вълшебна сила да пленят юношата за цял живот и да направляват неговия стремеж, че те могат да държат човека от всяко поколение високо изправен като борец и творец с вдъхновени идеали и чиста душевност.

По-големи грижи също са необходими за класово-партийното възпитание и професионалното израстване на младите творци. В това отношение освен творческите съюзи и Централния комитет на Комсомола своя дял от отговорност следва да поемат окръжните партийни и държавни ръководства.

Централният комитет на партията оценява подема на социалистическата духовна култура, разширяването и издигането на нейните социални функции като една от основните закономерности на изграждането на зрелия социализъм. Ако приемем, че човекът е главен носител на културата, то тя присъства чрез него навсякъде и дава отражение във всичко. Трябва да си даваме ясна сметка, че бъдещето на родината ни зависи от умножаването на личностните качества на човека, от неговото непрестанно самоусъвършенствуване като гражданин, труженик, творец.

Партията поставя задачата икономическият подход да се прилага и в нематериалната сфера на общественото развитие. Това е нова задача и тук вървим по непроправени пътища. Нашето общество ще продължава да увеличава общия обем на обществените фондове. Но това съвсем не означава да се разчита само на тях. Прилагането на икономическия подход и неговия механизъм в областта на културата не бива да се разбира като механично приложение на правила и положения на ръководството от стопанската в духовната сфера. Задачата е да се създават условия за максимален ефект от това, което обществото отделя за развитието на културата. Така че тук следва да постъпим и като разумни творци, и като добри стопани, и като отговорни хора. Да не забравяме, че печалбата в областта на културата се мери с много и сложни показатели, с дълготраен ефект, който понякога се равнява на социалната роля на цели поколения. Въпросът за икономическия подход в областта на културата е двустранен. От една страна, социалният, материалният прогрес е условие за развитие на културата, а, от друга — културата е първостепенно условие за материалния и социалния напредък. Това разбиране осъществява единството на идейните, художествено-творческите, образователните, естетическите и икономическите функции на културата.

Ето кое налага преустройството на стила на работа в областта на културата, повишаването на художественотворческата и цялостната ефективност в тази сфера, в която също не може да се пилее народната пара. Ръководителите на културните институти, творците, творческите съюзи трябва да осъзнаят необходимостта от преустройство върху основата на икономическия подход и икономическия механизъм. Заедно с това следва да се напомни на дейците на културния фронт и на съответните държавни и стопански органи, че партията няма да допусне заради криво разбрани икономически интереси и користолюбиво печалбарство да бъдат нарушени художественотворческите и класово-партийните изисквания в тематичната и жанровата насоченост на културата, чиято главна задача е била и остава непоклатима — възпитаването на дълбоко убедени комунистически личности. Икономическият подход в културата няма друга цел, освен да повиши ефективността на културния живот; да активизира културните институти; материалната база на културата да се използва най-пълно и от всички независимо от ведомствената ѝ принадлежност; да се разкрият по-пълно широките възможности на художествената самодейност. Целта е да се пресече и по икономически път — наред със средствата на художественотворческото и партийното ръководство, както и със средствата на критиката — пътят на пошлите, слабите произведения на изкуството.

Главното внимание в областта на литературата, театъра, киното, изобразителните изкуства, музиката и архитектурата, художествената критика следва да се насочи към по-нататъшното издигане идейното и художественото равнище на творческите прояви, за създаване на такива творби, които със своето дълбоко социалистическо съдържание и национална самобитност да имат трайно общочовешко значение. Литературата и изкуството още по-силно трябва да помагат за изостряне на непримиримостта на народа към отклоненията от социалистическия начин на живот, за утвърждаване на вярата на народа в комунистическата правда. От тях повече от всеки друг път се изисква да възпитават гражданите на нашата страна като убедени патриоти и интернационалисти, с активно отношение към международните проблеми и борбата на прогресивните и миролюбивите сили в света против империализма и реакцията.

Българската култура, която през последните години излезе широко на международната арена, и напред ще осъществява активни контакти с народите в света. Главното обаче е с по-голям размах да се осъществява всестраниното сближение между българската и съветската култура, да се разширяват взаимното обо-

гатаване и сътрудничество между културите на социалистическите страни, процес, който ще става толкова по-активен, колкото по-богат е разцветът на българската национална социалистическа култура.

Централният комитет е твърдо убеден, че нашата художественотворческа интелигенция, сплотена още по-тясно около априлската линия на партията, ще увеличава и занаяпред духовното богатство на страната, ще дава още по-голям принос в борбата на народа за изграждане на зрелия социализъм в Народна република България.“

Този раздел из доклада на др. Тодор Живков синтезира както оценката на досегашната работа на културния фронт — с успехите и още нерешените проблеми, — така и предстоящите задачи, а също и основните пътища за постигането им. От трибуната на най-високия партийен форум прозвуча както заслуженото признание за досегашните постижения на нашата култура и изкуство — и в частност литература, — така и напомнянето за някои все още срещащи се слабости, които трябва да се преодолеят в името на историческата цел — създаването на нова, социалистическа литературна класика.

Особено значение за нас, критиците и литературоведите, има онзи абзац от доклада, където аргументирано и с комунистическа принципност се показва, че художествената и литературната критика все още не е на висотата на своето отговорно призвание. Защото независимо от постиженията — преди всичко в областта на по-обемните, историко-литературни и теоретически трудове, — независимо от издигането на общото професионално ниво на критиката все още тя недостатъчно категорично и принципно прилага класово-партийния критерий при оценката на литературните факти, невинаги реагира на отклоненията от голямата правда на нашия живот, на случаите на дребнотемие или идейно-художествена безпомощност, която профанира значимата тема. В редица случаи класово-партийният критерий или остава „извън скоби“ в критическия анализ, или се свежда до остарели и ограничени постулати, които нямат нищо общо с неговата същност като незаменим марксистко-ленински компас в развитието на литературата. Необходимо е следователно да се издигне на нова идейна висота работата на оперативната критика. А това може да стане, ако се отдели по-голямо внимание на разработката на фундаменталните проблеми на метода на социалистическия реализъм и марксистко-ленинската естетика с оглед приложението им в ежедневната оперативна работа на критиката. И не на последно място — като се създадат оптимални условия за принципна и конструктивна критичност, като се пресекат възможностите за задушаване на критиката.

От друга страна, същият абзац от доклада подсказва и още нещо: все още в нашата литература има отделни случаи на обедняване духовния образ на съвременника и загубване на историческата перспектива, на затъване в дребните мащаби на делника. Вина на критиката е безспорно, че не води последователно и от принципни класово-партийни позиции борба с такива явления; но не по-малко важно е тези слабости да се осъзнаят и преодолеят от самите писатели. Защото това е единственият път за извисяване на нашата литература, а не прехвърлянето на вината изцяло и изключително върху литературната критика.

И ако се спряхме по-обстойно на този проблем, то не е защото неуспехите доминират в изминалите между двата последни конгреса години — напротив. Но защото именно постиженията на литературата ни определят и нови, по-мощни задачи пред нея, които не могат да бъдат постигнати, ако не се преодолеят досегашните слабости. В това отношение и литературата, и литературната критика са призвани да се борят за по-нататъшно идейно-художествено извисяване, за създаването на творби, достойни за зрелото социалистическо общество,

От трибуната на XII конгрес на БКП председателят на СБП Любомир Левчев заяви: „Проблемът за положителния герой изисква честно да признаем, че въпреки всички реални успехи нашата литература не е изпълнила докрай своя дълг към съвременността.“ Именно в този проблем като във фокус се събират задачите пред нашата литература; а пътят за решаването им е един: „Ние вярваме, че нашата литература ще изпълни своята историческа свръхзадача. Защото вратите ѝ са широко отворени за всички нови явления и процеси, произтичащи в живота.“

Литературна мисъл